

Svjetlana
Sumpor

Ljepota malih stvari

Intimizam u hrvatskom slikarstvu

Moderna galerija, Zagreb

15. 10. – 13. 12. 2009.

AUTORICA IZLOŽBE, KATALOGA I POSTAVA:

Smiljka Domac Ceraj

Izložbom *Intimizam u hrvatskom slikarstvu* u Modernoj galeriji u Zagrebu predstavljena su djela hrvatske moderne umjetnosti kojima je zajedničko da ni u jednom svom segmentu ne izazivaju i ne provociraju publiku, nego se, naprotiv, žele svidjeti i pružiti jednostavan, nekomplificiran užitak u lijepim motivima i skladnim aranžmanima boja. Riječ je redom o slikama koje ne odstupaju bitno od tradicije, odnosno konzervativne su i nostalgичne u smislu sjetne čežnje za povratkom prošlih vremena ili želje za zaustavljanjem sretnih trenutaka da bi ih se sačuvalo za vječnost.

Predstavljeno je tridesetdevet hrvatskih slika, s oko stotinušezdeset slika, nastalih u razdoblju od 30-ih do kraja 50-ih godina 20. stoljeća. Djela su to za koja se može reći da nijedno nema prijeloman značaj u povijesti umjetnosti, odnosno ne izražava neki iznimno osoban stav niti zalaganje za nešto revolucionarno novo.

Autorica izložbe, Smiljka Domac Ceraj, u uvodnom tekstu kataloga pojašnjava njihovo pojavljivanje povijesnim kontekstom te naglašava da su se 30-ih godina 20. st. u hrvatskoj umjetnosti pojavile dvije izrazite struje: *angažirana* umjetnost, koju je pretežitao zanimao odnos umjetnosti i društva (grupa *Zemlja*) i *larpurlartistička* umjetnost, usmjerena formalistički na likovnost, prvenstveno boju (*Grupa trojice*) – polaritet koji, doduše, nije specifičan samo za tridesete godine 20. stoljeća, nego ga nalazimo i u drugim razdobljima pa tako i danas. Što se samih *intimista* tiče, razvidno je da su bili bliži drugoj, *larpurlartističkoj*

odnosno formalističkoj struji, iako bez nužno inovativnog odnosa prema likovnoj formi.

Autorica na više mjesta u tekstu ističe presudan utjecaj *francuske škole* na formiranje hrvatskih *intimista*, no u Francuskoj se toliko škola i mnogo toga drugoga u slikarstvu dogodilo, da taj pojam čitatelju baš i ne govori mnogo, odnosno mogao bi se odnositi na štošta. Za sam pojam *intimizam* s pravom naglašava da ga ne treba shvatiti ni kao stilsku, ni kao morfološku, nego kao psihološku oznaku, odnosno posebno “stanje duha”. Stilski, riječ je o dalekim odjecima impresionizma i postimpresionizma, odnosno stilske srodnosti sa svjetski slavnim slikarima kao što su Cézanne, Bonnard i Vuillard.

Nažalost, autorica ne razjašnjuje distinkciju između *intimizma* i *poetskog realizma*, kao ni između *intimizma*, *kolorističkog intimizma* i *kolorizma*, te nije jasno koristi li te riječi kao istoznačnice. Treba ipak primijetiti da je *kolorizam* vrlo neodređen pojam – *kolor* odnosno boja očito je sastavni dio svakog slikarstva, ali u odnosu prema boji, tretmanu boje, velike su razlike. Bez pojašnjenja, ti se pojmovi vrlo nonšalantno i neobvezujućim koriste, te na kraju postaju općenite fraze, koje ništa konkretno ne govore i ne definiraju.

Pojam je *intimnog* općenito višeznačan te se može shvatiti na razne načine: kao razotkrivanje detalja iz privatnog života; kao uspostavljanje osobite (duhovne, emocionalne, fizičke) bliskosti; kao izraz duhovnog habitusa. U svakom slučaju, kako god ga shvatili, razotkrivanje vlastite intime izuzetno je težak zadatak, jer implicira dijeljenje

↑ Marino Tartaglia, *Mrtva priroda s kipom II*, ulje na platnu, Moderna galerija, Zagreb, 1921.

s drugima ne samo osobnih radosti, nego i onoga skrivenog, tajnog, potencijalno kompromitirajućeg, poput strahova, želja, neuspjeha, izlaganja vlastite golotinje i ranjivosti.

Djela koja su nam predstavljena u Modernoj galeriji, međutim, otkrivaju zapanjujuće malo o intimi svojih autora: slikarima kao da je uglavnom bilo više stalo do dolične reprezentacije negoli do (mučne) iskrenosti, pa prevladavaju reprezentativni portreti članova obitelji i mrtve prirode. Lijepo počešljana, uredna djeca mirno poziraju na slikama Babića, Becića, Bulića, Mujadžića, a supruge odjevene u svoju najbolju odjeću: krzna, šešire, elegantne rukavice, na slikama Becića, Režeka, Šulentića. Mrtve prirode na slikama Tartaglie, Domca, Mankanca, Mezdjića, Mujadžića, Šohaja, svojim aranžmanima cvijeća, voća, skupocjenih čajnika i salonskog namještaja kao da više teže impresionirati “gosta”

pred kojeg su iznesene, nego svjedočiti o svakodnevnom životu.

Nadalje, ako *intimizam* bitno određuje blizak odnos prema motivu, postavlja se pitanje kakva osobita bliskost može postojati između hrvatskih slikara i pariških zgrada (Louvre, Maternité de Porte Royal, Hotel de Suez), ili izložaka iz Louvrea (“romanička glava iz Louvrea”) – koje također nalazimo naslikane na izloženim djelima.

Pod tim terminom nikako ne bi trebalo skrivati ni nevješto slikarstvo i nedostatak osobnog stila; izostankom takvih slika (Đorđević, Domac, Dujšin, Ehrlich, B. Kovačević, Krizmanić, Mankanec, Morić, Rein) bili bi i izložba i pojam *intimizam* na dobitku. Umjesto toga, bolje je usredotočiti se na nekolicinu umjetnika koji svojim *kućnim* i *svakodnevnim* prizorima progovaraju intimnije i iskrenije o sebi.

Takav je, prije svih, Emanuel Vidović. Njegovi intimistički interijeri i mrtve prirode, iako ne nadmašuju djela iz njegove simbolističke faze, snažno progovaraju o mračnom raspoloženju, iskustvu tjeskobe, praznine i samoće. Rasplinite konture i zagasite boje dočaravaju protjecanje vremena, raspadanje i prolaznost, prašnjave police knjiga govore o izolaciji, a stare lutke djeluju kao sablasno ukočeni ljudski likovi. Mrtve prirode Jurja Plančića, unatoč vedroj, toploj, žuto-crvenkastoj paleti, sugestivno pripovijedaju o siromaštvu (ribe umotane u novinski papir, prozaični lonci za pripremanje hrane) i rancima (uokvirena "slika" mornara unutar slike). Ljudevit Šestić na pejzažima i vedutama iz provincije sjajno uprizoruje *besprizornost* zapuštenih i napuštenih mjesta. Interijeri Antuna Motike razgaljuju svijetlom paletom i vedrim mjestima objedovanja i odmaranja, čiji razbarušeni nered svjedoči o tome da u njima netko živi. Ivo Dulčić igra se osvjetljenjima i balansiranjem između apstraktnih mrlja i prepoznatljivih oblika. Jerolim Miše pronicljivo portretira svoje ukućane u njihovim svakodnevnim aktivnostima (*Stara dvorkinja*). Raskošno lijepi krajolici Ljube Babića funkcioniraju kao platforma za skladanje toplih suzvučja boja. Atmosferičnim suzvučjima boja odlikuju se i vedute i interijeri Marina Tartaglie, dok se za njegove mrtve prirode može primijetiti da očito ne prikazuju *zatečeno* stanje, nego pažljivo aranžirane predmete, te umjesto domaće, intimne bliskosti sadrže neku tajnovitu, mističnu, alegorijsku dimenziju.

Naravno, neke od umjetnika *intimizam* bitno određuje i definira, a kod drugih odnosi se samo na dio njihovog opusa. Posebno je

zanimljivo da su neki slikari određeno vrijeme bili bliski angažiranom razmišljanju o umjetnosti – štoviše članovi grupe *Zemlja* – da bi potom postali bliži *intimističkom* pristupu slikarstvu (npr. Edo Kovačević, Leo Junek).

No, valja naglasiti da su među umjetnicima zastupljenim na izložbi kao *intimisti* ostali vrlo neuvjerljivi Vilko Gecan, Vilim Svečnjak, Oton Gliha, Frano Šimunović i Zlatko Prica. Teško je povjerovati da je *intimizam* ikad bio njihovo zaista duboko, *intimno*, svojevoljno opredjeljenje – prije rezultat nužnog kompromisa zbog životnih okolnosti, trenuci kad su posustali pred ukusom tržišta, ili se još nisu našli. Umjetnički snažno profilirane osobnosti *ekspresionista*, *satiričara*, *apstrahista* i *oniričara* čine se kontradiktornim, nespojivim s *intimizmom*, kućnom atmosferom i ljubavi prema običnim, *malim* stvarima iz svakodnevnog života.

U monografijama hrvatskih umjetnika 20. stoljeća pojam *intimizam* često se pojavljuje u kontekstu poput: "...a onda se je smirio u intimističkom slikarstvu." – rečenici koja je gotovo poprimila funkciju zlokobnog signala odustajanja dotičnog umjetnika od borbe za umjetničke ideale, mirenja s ograničenjima te mijenjanja umjetničkih ambicija za građansku udobnost u kojoj kreativnost i slobodoumnost zamiru. Stoga izložbu koju je priredila Moderna galerija možemo smatrati vrijednim pokušajem rehabilitacije jednog pojma, s napomenom da je potrebno izboriti se još energičnijim sredstvima da termin *intimizam*, umjesto eufemističkog označavanja kapitulacije, bude rezerviran za slikare koji su u malim stvarima i trenucima jednostavnih radosti zaista pronašli sebe i dali svoj osobni izraz. ×